

2. Несколько слов о городской публичной библиотеке // Киев. газ. – 1904. – № 288. – 17 окт.

3. Переписка со столичными ведомствами по поводу ходатайства Киевской городской Думы о решении выпуска облигационного займа на строение здания КГПБ [1905 р.]. – Центр. держ. іст. архів України, м. Київ. – Ф. 442, оп. 658, спр. 13.

4. Дело об облигационном займе города Киева для постройки здания КГПБ [1905–1906 рр.]. – Держ. архів Київської обл. – Ф. 442, оп. 658, од. зб. 131.

5. Торги на постройку здания городской публичной библиотеки // Киевлянин. – 1909. – № 171. – 23 июня.

6. Літопис Національної парламентської бібліотеки України. Ч. I : 1866 – лютий 1917 р. / Авт. кол. : П. Б. Гапченко, С. Л. Зворський, Л. М. Любаренко, О. О. Мاستипан. – К., 1996. – 138 с.

СТОРІНКА ФАХІВЦЯ

**В. Кононенко, завідувачка відділу
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»,
заслужений працівник культури України**

НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ЯК ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ

У статті подано характеристику адресованих бібліотечним працівникам поточних, кумулятивних, ретроспективних, персональних, біобібліографічних покажчиків, покажчиків змісту періодичних видань, покажчиків бібліографічних посібників, які готує Національна парламентська бібліотека України як центр професійної бібліографії.

Ключові слова: професійна бібліографія України, персональна бібліографія, Національна парламентська бібліотека України.

Національна парламентська бібліотека України (НПБУ) – єдина установа нашої держави, яка послідовно веде облік публікацій із проблем бібліотеко- і бібліографознавства. Основні завдання, що стоять перед НПБУ при підготовці професійних видань, – інформаційний супровід бібліотечної справи в Україні, сприяння системі безперервної освіти бібліотечних працівників, допомога в їхній професійній консолідації.

Перший покажчик «Бібліотекознавство і бібліографія України», адресований бібліотечним працівникам, вийшов у 1971 році. Нині професійна бібліографія представлена посібниками різних типів і видів. Серед них: поточні; кумулятивні; ретроспективні; персональні; біобібліографічні; покажчики змісту періодичних видань; покажчики бібліографічних посібників.

Мета поточного покажчика «Бібліотекознавство і бібліографія України» [1], що виходить двічі на рік упродовж 40 років, – сприяти інформаційному забезпеченню практичної, педагогічної, наукової діяльності бібліотекарів та фахівців суміжних дисциплін (книгознавство, документознавство).

З 1995 року один раз на п'ятиріччя виходять у світ кумулятивні науково-допоміжні посібники «Бібліотекознавство України» [2, 3], «Бібліотечна справа і бібліотекознавство України» [4], «Бібліографознавство України» [5, 6], які створюються в партнерстві з Харківською державною науковою бібліотекою ім. В. Короленка і за матеріалами яких можна проаналізувати як розвиток бібліотечної науки й практики, так і потік професійних публікацій.

За висловом професора, директора Бібліотеки Російської академії наук В. Леонова, кожне наукове дослідження починається з бібліографії і завершується ще більшою бібліографією. З цієї точки зору вартий уваги ретроспективний науково-допоміжний покажчик «Українське бібліотекознавство (1991–2008)», котрий розкриває напрями і особливості розвитку української бібліотечної науки на зламі сторіч. Він є серйозною джерелознавчою базою для подальшої роботи науковців, а також допомагає виявити диспропорції у висвітленні тієї або іншої проблеми, скорегувати плани розвитку наукових досліджень тощо.

Один із напрямів роботи НПБУ – створення аналітичної ретроспективної бібліографії вітчизняної періодики. Серед посібників, що розкривають зміст періодичних видань, котрі стали бібліографічною рідкістю, вирізняється покажчик «Бібліологічні вісті (1923–1930)» [7]. Він має велике наукове значення, оскільки журнал «Бібліологічні вісті» – неперевершене досі в Україні видання в галузі книгознавства, книговиробництва, історії книги, бібліотечної справи, бібліографії. Часопис проіснував усього 8 років, а наукова цінність його публікацій не застаріває й досі.

Загальновідомо, що умовою ефективного використання існуючих бібліографічних ресурсів є своєчасне інформування про них.

В Україні перший універсальний ретроспективний покажчик «Бібліографічні посібники УРСР, 1976–1980» (підготовлений Книжковою палатою України) побачив світ у 1985 році. Його хронологічним продовженням, але з обмеженням певних видів посібників, стало видання НПБУ «Посібники наукової бібліографії, підготовлені бібліотеками України в 1981–1990 рр.» [8].

Далі за хронологією передбачено видання в 2011 році вже підготовленого ретроспективного науково-допоміжного покажчика «Посібники наукової бібліографії, видані в Україні (1991–2005)». Об'єктом бібліографування стали понад дві тисячі бібліографічних джерел, опублікованих в Україні українською і російською мовами. На основі матеріалів посібника планується підготувати ряд публікацій, в яких буде проаналізовано бібліографічну діяльність у цілому і окремі її напрями. Видання надасть можливість виявити лакуни в бібліографічному забезпеченні різних галузей науки, економіки, культури. Вихід у світ покажчика такого типу завжди стає помітною подією, адже це певний підсумок діяльності бібліографів бібліотек різних типів і форм власності, інформаційних, наукових, архівних установ, вищих навчальних закладів тощо.

Сьогодні в Україні створюється велика кількість окремо виданих бібліографічних покажчиків і стрімко зростає масив фундаментальних прикнижкових бібліографій. Проте цей ресурс використовується недостатньо активно через відсутність спеціального видання, за допомогою якого можна було б легко відшукати відомості про бібліографічну продукцію.

Враховуючи це, НПБУ з 2009 р. щорічно видає покажчик бібліографічних посібників «Метабібліографія України» [9, 10]. У ньому представлено відомості про державні посібники; окремо видані бібліографічні покажчики (науково-допоміжні й рекомендаційні, поточні та ретроспективні, універсальні та галузеві – за винятком бібліографії малих форм); професійно-виробничі, бібліотечно-каталожні, видавничо-книготорговельні (окрім проспектів) покажчики; покажчики змісту періодичних видань; бібліографічні огляди, методико-бібліографічні матеріали з розгорнутими списками літератури; посібники, що реєструють праці організацій і наукових установ; біобібліографічні покажчики; прикнижкові посібники, бібліографію в підрядкових примітках (що включає не менше 100 позицій).

Прагнення розкрити життя і творчий доробок осіб, які відомі в історії, існувало завжди. Але в останні два десятиліття на тематику професійних видань вплинув інтерес до персональної бібліографії, що спалахнув з новою силою. Це зумовлено бажанням детально вивчити вітчизняну історію, висвітлити досягнення науки і культури через діяльність особи, тобто – персоніфікувати історію, показуючи життєвий і творчий шлях маловідомих, забутих діячів, або таких, твори яких були за-

боронені, а вони заслуговують на те, щоби про них знали. Це явище охопило галузь культури в цілому, і бібліотечну справу зокрема.

У 1993 р. за ініціативою професора Н. Королевич було засновано серію біобібліографічних нарисів «Видатні діячі української книги». Вона представлена виданнями про Ю. Меженка (1993), В. Дорошенка (1995), С. Маслова (1995), М. Ясинського (1995), Л. Биковського (1996), Ф. Максименка (1996), М. Плевака (1996), І. Бойка (1997) та ін. Основний принцип відбору імен для серії – приналежність особи до української культури, ступінь її культурно-історичної значущості.

Портрети-нарисів, присвячені діячам книги, які були неповторними особистостями, допомагають усвідомити роль цих людей у розвитку української культури. Вони пройшли складний, часом тернистий шлях і діяльність їх, як правило, не було оцінено належним чином.

Згодом виникла необхідність розкрити досягнення наших сучасників, і серію було перейменовано в «Провідні діячі української книги». Тоді з'явилися випуски про А. Корнієнка, М. Слободяника, Василя і Євдокію Бабичів, Р. Жданову, В. Патоку, С. Сороковську, Н. Королевич, Г. Швецову-Водку та ін. У цій серії теоретичні питання, як правило, перетинаються з практичними, міститься інформація з питань теорії, історії, організації і методики бібліотечної справи, бібліографії, книгознавства.

Варто зазначити, що підготовка видань про діячів книги завжди вимагає значних пошукових зусиль. І тут доречно згадати Ю. Меженка, який багато років займався збиранням матеріалів про історію бібліографії. На його думку, надзвичайно важкою справою, можна сказати однією з найскладніших, є збирання відомостей про самих бібліографів. Лише про небагатьох із них є відомості біографічного характеру і тільки в окремих випадках – відносно повні списки їхніх праць [11].

Щоб створити основу для глибшого вивчення життя і діяльності фахівців у галузі бібліографії, НПБУ підготувала довідник «Українські бібліографи» [12], котрий містить біографічні відомості, інформацію щодо професійної діяльності, перелік праць і списки літератури про цих діячів.

До першого випуску довідника ввійшли 188, а до другого – 163 творчі біографії українських бібліографів – і тих, хто стояв біля витоків вітчизняної бібліографії, і наших сучасників. Ці особи не рівнозначні за величиною свого внеску в українську бібліографію, але кожна з них займає своє почесне місце в безперервній шерензі творців бібліографічної науки і практики. Подається також інформація про фахівців інших галузей, які активно працюють на бібліографічній ниві.

При формуванні концепції цього довідника автори керувалися позицією і вимогами до біобібліографічних праць відомого українського письменника, філософа, бібліографа І. Франка, який зазначав, що бажано, аби біографічний лексикон надавав відомості про всіх осіб, які чимось відрізнялися в житті, нехай це буде і незначна заслуга. Тільки

маючи інформацію про якомога більшу кількість діячів різного рівня, можна проникнути в глибину народного організму, в щонайтонші механізми народного відродження [13].

Завдяки тому, що в довіднику досить широко представлено роботи бібліографів, посібники різної типової і видової палітри, це видання виконує не лише довідкову функцію, але й є покажчиком бібліографії другого ступеня, джерелом вивчення історії української бібліографії. Всі персоналії в сукупності представляють широку панораму бібліографічної України, що є базою для осмислення історії і сучасного стану української бібліографії. Матеріали довідника сприятимуть висвітленню історії вітчизняної бібліографії, всебічному розкриттю складних, іноді трагічних шляхів її розвитку, безперечних досягнень і неминучих втрат.

Постійна увага НПБУ до створення професійних бібліографічних джерел зумовлена тим, що вони є не тільки джерелом інформації про стан бібліотечної справи, а й виконують важливу соціальну роль – об'єднують бібліотечну спільноту, формують єдиний професійний комунікативний простір, є запорукою передачі фахових цінностей, сприяють професійному зростанню кадрів [14].

Список літератури

1. Бібліотекознавство і бібліографія України : покажч. вид. за ... півріччя ... року / Нац. парлам. б-ка України. – К., 1971–2010... – Виходить 2 рази на рік.
2. Бібліотекознавство України (1991–1995) : наук.-

допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України, ХДНБ ім. В. Короленка. – К., 1991. – 161 с.

3. Бібліотекознавство України (1996–2000) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України, ХДНБ ім. В. Короленка. – К., 2004. – 288 с.

4. Бібліотечна справа і бібліотекознавство України (2001–2005) / Нац. парлам. б-ка України, ХДНБ ім. В. Короленка. – К., 2008. – 235 с.

5. Бібліографознавство України (1996–2000) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України, ХДНБ ім. В. Короленка. – К., 2005. – 187 с.

6. Бібліографознавство України (2001–2005) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України, ХДНБ ім. В. Короленка. – К., 2010. – 224 с.

7. «Бібліологічні вісті» (1923–1930) : систем. анот. покажч. / Нац. парлам. б-ка України. – К. : Абрис, 1996. – 160 с.

8. Посібники наукової бібліографії, підготовлені бібліотеками України в 1981–1990 рр. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 1993. – 121 с.

9. Метабібліографія України (2007–2008) : покажч. бібліогр. посіб. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2009. – 263 с.

10. Метабібліографія України (2009) : покажч. бібліогр. посіб. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2010. – 248 с.

11. Меженко Ю. О портретах библиографов // Книга: исследование и материалы : сборник. – М., 1960. – Вып. 3. – С. 420.

12. Українські бібліографи : біогр. відом., проф. діяльн., бібліогр. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 2008. – Вип. 1–2.

13. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Л., 1902. – Т. 46. – С. 27.

14. Матлина С. Г. Новые «игроки» на книжном поле // Библ. дело. – 2008. – № 2. – С. 5.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*Т. Ярошенко, к. іст. н.,
віце-президент з інформаційного забезпечення та
директор наукової бібліотеки Національного університету «Киево-Могилянська академія»,
член Президії та керівник секції університетських бібліотек
Української бібліотечної асоціації, авторка блогів «Могилянська бібліотекарка»
та «Могилянська бібліотека», координатор з відкритого доступу в Україні
Консорціуму eifl.net, виконавчий директор проекту ELibUkr*

БІБЛІОТЕКА, БІБЛІОТЕКАРІ ТА КОРИСТУВАЧІ БІБЛІОТЕК В ЕПОХУ ВЕБ 2.0: ВИКЛИКИ ЧАСУ

У 2010 році вже майже третина українців – понад 20 млн осіб – активно використовували Інтернет. Кожен другий із них був зареєстрований «В контакте», кожен третій – в «Однокласниках». Майже 3 млн осіб налічує українська аудиторія Facebook, швидко зростає кількість українців на Twitter та в інших соціальних мережах. На 5 місці серед топ-100 сайтів в Україні – завантаження власних та перегляд відео на YouTube. Українська блогосфера щорічно зростає на 40% і нараховує вже понад 700 тисяч блогів, 120 тисяч із яких є активними.

Такого бурхливого зростання кількості активних користувачів Інтернет ще не знав ніколи, адже ще 10–15 років тому він був доступний нечисленним

представникам корпорацій та академічних громад (у т. ч. через бібліотеки). Мережа тоді нагадувала рух в одному напрямі, її користувачі лише використовували інформацію, яку для них хтось підготував і виклав. Нині Інтернет – не лише універсальне середовище для пошуку інформації, спілкування, навчання, розвитку наукових комунікацій, організації бізнесу, придбання товарів, послуг, розваг тощо. Наразі він твориться колективно! Ко-

